

ЧЕЛОУСОВА ВАЛЕРІЯ,

студентка 1 курсу факультету
менеджменту і бізнесу ВП «МФ
КНУКіМ»

Науковий керівник: Калініна Л. А.,
к. п. н., доцент

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНИХ СИМВОЛІВ ТА ОБРАЗІВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У ПОЕЗІЇ ПОЕТІВ-АМАТОРІВ

Поезії поетів-аматорів, яка характеризується естетичними та стильовими пошуками та пошуками образів-символів. Символ у літературознавстві трактується як «предметний або словесний знак, який опосередковано виражає сутність певного явища, має філософську смислову наповненість» [1, с. 622]. Національна символіка втілює систему ідей, поглядів, переконань та вірувань, які протягом століть виробив етнос, які становлять ідейну основу його життя, культури, духовності. Саме національні символи, на думку Н. Пастух, «творять таємничу мову смислів, незрозумілу для представників інших культур, саме вони найвиразніше передають особливості національного світосприйняття» [2, с. 1]. Тому залучення та використання національної символіки означає входження у вимір «наскрізного часу» замість тривалого часу щоденного буття. Кожний національний ментальний символ є підпорядкованим певній ідеї, яка підносить поезію над повсякденністю життя. Виявлення спільної для певного часу системи мотивів, образів та символів, які є одночасно і пам'ятками архаїчної свідомості українського народу, індивідуального авторського бачення дійсності поетами-аматорами, творить уявлення про особливості побудови нового образного світу конкретної доби.

Слід зазначити, що кожен митець вдається до загальновідомих архетипів, без використання яких він не зможе побудувати певного кодового сенсу творів, що буде близьким та зрозумілим читачу на підсвідомому рівні, але й одночасно збагачує ці образи новими значеннями, співзвучними добі. Поезія поетів-аматорів пропонує читачеві ґрунтовне переосмислення, нові інтерпретації образів і символів, і в цьому реалізує не тільки своє право на новаторство, а й свій обов'язок дати естетичну картину світу, світорозумінню людини ХХІ століття та її духовним пріоритетам.

Наукові праці, предметом яких є дослідження національної образності у творчому доробку поетів-аматорів не у повній мірі розкривають соціокультурний потенціал національних символів та образів українського народу, що і обумовило наше звернення до даної проблематики.

Слід зазначити, що прояв націоментальних образів-символів у «колективному несвідомому» нерозривно пов'язаний з історичними подіями,

історичним часом та простором. Серед просторових образів особливої сили набирають архетипи степу, поля, могил-курганів, дороги, вишиванки, калини, рушників. На думку багатьох дослідників саме образ степу займає в українській поезії і прозі позицію архетипного, універсального, фундаментального, глибоко естетичного елемента в етнонаціональній моделі українського макрокосму. Макрокосм степу немислимий без могил, кам'яних баб - мовчазних носіїв історичного минулого краю. Невід'ємною деталлю національного простору у творчості поетів-аматорів постає образ дороги, який досить часто переходить у категорію часу, адже найчастіше стає символом повернення до своїх коренів, до свого минулого. Через цей образ іде інтенсивне осмислення всього, що випало на долю України.

Важливе місце в образній структурі віршового тексту посідає символіка рослинного світу, яка неодмінно спрямовується в площину образу України. Використання образів природи як засобів художнього відтворення дійсності сягає корінням в історію національної фольклорної традиції. Одвічні рослини-символи України - палаючі маки, золоточубі соняшники, красені чорнобривці, верба й калина - з'являються на сторінках творів поетів-аматорів. Але найпомітніше місце відводиться серед них каліні – «символу краси, дівочості й любові» [3, с. 72], материнської любові й мудрості, незнищенності роду і неперервності часу, спрямованого в майбутнє. Образ-символ калини зумовлює широту його значень та трактувань. Сучасна трансформація цього образу в символ України зумовлена саме ототожненням калини із долею жінки, її життєтворчим началом.

До українських національних символів–оберегів належать вінок та рушник. Українські дівчатка влітку ходили з непокритою головою, обвиваючи її стрічкою, а на свята надягали вінки. Вінок у багатьох народів (зокрема в українців) – це дівоча прикраса з живих або штучних квітів, колосків, кольорового пір'я. Вінок був обов'язковим у вбранні нареченої на весіллі, а також у деяких інших звичаях та обрядах (гадання на Купала, коронування на обжинках), як символ українських народних пісень. Вважалося, що вінок з живих квітів захищає дівчину від напасників і лихого ока. Народ вірив, що дівчина, маючи на своїй голові вінок, володіє чарами. А ще вінок на голові і для здоров'я, тому є квіти, які потрібно обов'язково вплести. До українського віночку вплітали різноманітні квіти, а всього в одному вінку могло бути до 12 різних квіток. Кожна квітка у віночку була певним символом: троянда – кохання; біла лілія – символ чистоти і невинності, вважається квіткою діви Марії; волошка – простота, ніжність, вереск – самостійність; дзвоник польовий – вдячність; лавр – успіх, слава; мальва – краса, холодність; півонія – довголіття; ромашка – мир, ніжність, кохання; безсмертник – здоров'я роду людському; калина – символ краси та дівочої вроди, символ України.

Рушник – це ще один національний оберег, народний символ України. Все життя українця пов'язане з рушниками. Хліб-сіль на вишитому рушнику – то висока ознака гостинності народу. Рушник на стіні – невід'ємний символ Хатнього інтер'єру; в Україні не було жодної оселі, яку б вони не

прикрашали. Гарно оздоблений рушник висів біля ганку на кілочку в кожній сільській хаті, ним витирали руки і посуд, накривали діжку з тістом, спечені паляниці, діжку після випікання хліба, з ним з ним ходили доїти корову, з ним починали обжинки. Рушником ушановували появу немовлят в родині, одруження дітей, зустрічали рідних і гостей, проводжали людину в останню путь, виряджали в далеку дорогу батька, сина, чоловіка й коханого. Жінки ткали рушники в жіночі дні – середу, п'ятницю й суботу. Перший витканий рушник призначався для гостей. Він завжди висів на видному місці. Господиня в знак поваги до гостя давала йому рушник на плече чи в руки, брала кухлик із водою і люб'язно пропонувала свої послуги. Старі люди говорили: «Не лінуйся, дівонько, рушник вишивати – буде чим гостей шанувати».

Аналізуючи доробок сучасних поетів-аматорів XXI століття, звертаємо увагу на те, що Україна асоціюється з досить широким образним рядом рослинних номінацій, кожна з яких до певної міри здатна уособлювати ландшафт країни і викликати низку індивідуально-авторських, глибоко інтимних асоціацій. Кожен з цих образів має міфологічну та архетипну підоснову і в інтерпретації митця набуває індивідуально-авторського трактування. Квітковий символічний світ ще більш різнобарвний і загадковий. Серед квітів, які становлять національні категорії всієї, можна виділити маки - символ пам'яті роду, чорнобривці - символ сонця, родинного тепла і затишку, волошки, руту, м'яту і одвічні степові символи: чебрець, полин і соняшник. Творча уява митця здатна поєднувати ці своєрідні національні символи з метою створення неповторного колориту українського пейзажу, який неможливо сплутати ні з чим іншим.

Особливе місце в поезії майже усіх авторів-аматорів посідає образ птаха - символу людських душ, посередника між небом й людьми. Деякі такі образи набрали яскраво національного значення, перетворившись на символи України. Так, соловей і зозуля, лелека і жайвір переважно стають світлими символами; ворон, крук - символами смерті, біди і крові.

Отже, аналіз поезії поетів-аматорів сучасності дає можливість побудувати систему лексичних, семантичних та експресивних нюансів, з яких складається духовно-психологічний портрет української нації, виявити панування спільних для творів багатьох авторів національно-ментальних категорій, образів і символів та з'ясувати їхню роль для розкриття художнього задуму поетів і відтворення загальної картини національного відродження в літературі.

Література:

1. Літературознавчий словник-довідник / Гром'як Р. Т. - К. : ВЦ «Академія», 1997. - 752 с.
2. Пастух Н. Зооморфні образи в українському фольклорі. Образ зозулі : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.07 «Фольклористика» / Н. Пастух. - Л., 2001. - 18 с.
3. Костомаров М. Слов'янська міфологія / М. Костомаров. - К. : Либідь, 1994. - 384 с.